

TÄMÄ ON PUNAINEN RISTI

Punaisen Ristin merkki

Suomen Punainen Risti • Järjestökoulutus 2008

PUNAISEN RISTIN MERKKI

Punainen risti ei ole pelkästään Punaisen Ristin liikkeen tunnus. Se on maailmanlaajuisesti tunnustettu suojamerkki, joka konfliktitilanteissa suojaa valtuutettuja avustustyöntekijöitä ja lääkintälaitoksia, niiden henkilökuntaa ja potilaita. Siksi punaisen ristin käyttäminen on rauhan aikanakin tarkoin säädelty.

Punaisen ristin merkki on ensisijaisesti suojamerkki sodassa

Punainen risti on ensisijaisesti kansainvälinen suojamerkki ja sodanaikaisen lääkintähuollon tunnus. Se tarkoittaa, että punaisella ristillä, punaisella puolikuulla – tai tulevaisuudessa punaisella kristallilla – merkittyjä rakennuksia, kulkuneuvoja ja henkilöitä on kaikissa olosuhteissa suojeltava ja kunnioitettava, eivätkä ne saa joutua aseellisen toiminnan kohteiksi. Toisaalta merkin suojissa ei saa harjoittaa minkäänlaista sotilaallista toimintaa. Suojamerkinä käytettäessä on tärkeää, että merkki on tunnistettavissa ja helposti havaittavissa.

Kaikki maailman valtiot ovat sitoutuneet noudattamaan vuoden 1949 Geneven sopimuksia, joissa säädellään punaisen ristin ja punaisen puolikuun suojamerkkien kansainvälisoikeudellinen asema. Valtiot hyväksyivät punaista kristallia säätelevän Geneven sopimusten kolmannen lisäpöytäkirjan sopimustekstin joulukuussa 2005. Lisäpöytäkirja tulee voimaan tammikuussa 2007. Näitä sopimuksia täydentää kunkin valtion oma lainsäädäntö. Suomessa merkin käyttöä säätelevä laki tuli voimaan 1979.

Punainen risti järjestön tunnuksena

Kansainvälisen suojamerkin lisäksi punainen risti on myös järjestön tunnus. Tällöin puhutaan merkin ilmaisevasta käytöstä. Sitä voivat käyttää toimintansa yhteydessä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansalliset yhdistykset ja Punaisen Ristin kansainväliset järjestöt. Tällöin merkkiä käytetään suhteellisen pienenä ja sen yhteyteen liitetään järjestön nimi. Kirjoitusta tai muuta kuviointia ei saa olla itse ristissä tai puolikuussa, jonka on aina oltava merkissä hallitseva. Punaista kristallia koskeva sopimusteksti sallii yhden tai useamman merkin asettamisen kristallin sisälle kun merkkiä käytetään ilmaisevassa tarkoituksessa. Merkin sisälle voidaan tällöin laittaa punainen risti, punainen puolikuu, punainen Daavidin tähti tai merkkien yhdistelmä.

Järjestön tunnuksena käytettäessä punaisen ristin merkki kuvastaa sitä, että Punaisen Ristin liikkeen osat toimivat sopusoinnussa Punaisen Ristin kansainvälisesti hyväksyttyjen periaatteiden kanssa. Siten punainen risti on myös inhimillisyyden, tasapuolisuuden, puolueettomuuden, riippumattomuuden, vapaaehtoisuuden, ykseyden ja yleismaailmallisuuden symboli.

Kansallisilla yhdistyksillä on jonkin verran liikkumavaraa merkin käyttöön, kun kyseessä ovat yleisötapahtumat ja toimintaa tunnetuksi tekevä materiaali (kuten filmit, julkaisut, mitalit ja tunnustuspalkinnot). Suomen Punainen Risti määrittelee merkin ilmaisevan käytön säännöt hallituksen hyväksymässä ohjeessa, omassa työjärjestyksessään ja graafisen ohjeen avulla. Näistä löytyy esim. ohjeet järjestötyössä, SPR:n rakennuksissa tai SPR:n autoissa käytettävien merkkien koosta, sekä merkin käytöstä painotuotteissa ja varainhankinnassa.

Kuka saa käyttää punaisen ristin merkkiä?

Puolustusvoimien lääkintähuollolla on kaikissa oloissa, niin sodan kuin rauhankin aikana oikeus käyttää punaisen ristin suojamerkkiä. Kansainvälisen Punaisen Ristin järjestöillä, Komitealla ja Liitolla, on aina oikeus työssään käyttää isokokoista punaisen ristin merkkiä.

Aseellisen selkkauksen aikana punaisen ristin suojamerkin käyttöön ovat oikeutettuja puolustusvoimien lääkintähuollon ja uskonnollisen henkilökunnan lisäksi viranomaisten valtuuttamat lääkintähenkilöstö, kulkuneuvot ja sairaalat. Punaisen Ristin kansallinen yhdistys voi käyttää tunnustaan suojamerkinä ainoastaan viranomaisen suostumuksella ja valvonnassa. Muut valtion tunnustamat avustusjärjestöt voivat käyttää punaisen ristin suojamerkkiä selkkauksen aikana samoin edellytyksin.

Selkkauksen aikana Punaisen Ristin kansallisella yhdistyksellä on oikeus jatkaa järjestön toimintaa ilmaisevan merkin käyttöä toimintansa yhteydessä. Tällöin tulee kuitenkin tehdä selvä ero ilmaisevan käytön ja suojamerkin käytön välillä.

Rauhan aikana Punaisen Ristin kansalliset yhdistykset saavat käyttää pienikokoista ilmaisevaa punaisen ristin merkkiä rakennuksissa, tapahtumissa, ensiapupäivystyksissä ja vaatetuksessa. Tällöin punaisen ristin tarkoituksena ei ole suojella vaan kertoa Punaisen Ristin toiminnasta. SPR:n oman ohjeistuksen mukaan järjestötyössä tunnuksen halkaisijan tulee olla alle 75 mm. Joissain tapauksissa, kuten Punaisen Ristin ensiapupäivystyksessä, voidaan käyttää suurempaa merkkiä tunnistamisen helpottamiseksi.

Punaisen Ristin jäsenet voivat käyttää Punaisen Ristin toiminnan ulkopuolella pientä, esimerkiksi neulaan kiinnitettyä merkkiä. SPR:n oman ohjeistuksen mukaan merkin halkaisija on tällöin alle 10 mm. Kansallinen yhdistys voi lisäksi valtuuttaa merkin käyttöön henkilöitä, jotka eivät ole jäseniä, mutta jotka ovat osallistuneet yhdistyksen järjestämille kursseille tai läpäisseet sen järjestämän kokeen (kuten ensiapukouluttajat).

Merkin käytölle varainhankinnassa, erityisesti kun mukana on ulkopuolisia tahoja, on määritelty erityisehtoja.

Kaikki muu punaisen ristin käyttö on luvanvaraista. Esimerkiksi sairaankuljetusajoneuvot, sairaalat ja terveysasemat, jotka antavat ilmaista apua, voivat käyttää punaista ristiä tunnusmerkinään sosiaali- ja terveysministeriön luvalla ja Suomen Punaisen Ristin suostumuksella.

Punaisen Ristin lippu

Järjestöllä on rauhan aikana oikeus käyttää erilaisia suurikokoisia Punaisen Ristin lippuja ja muita tunnuksia myös juhlatilaisuuksissa, kulkueissa, varainhankintakampanjoissa jne. eli yhteyksissä, joissa ei voi syntyä väärinkäsitystä merkin käytöstä suojamerkinä. Osaston järjestämissä tilaisuuksissa lipun käyttö lisää näkyvyyttä ja luo tunnelmaa.

Punaisen Ristin lippua voidaan käyttää ulkoliputuksena juhlapaikan yhteydessä (yksin, lippulinnassa tai kadunvarsiliputuksena), tapahtuma-, kurssi- tai seminaaripaikan yhteydessä ja SPR:n toimipisteen yhteydessä. Lippua voidaan käyttää sisäliputuksena (suuri lippu) juhlatilaisuudessa joko seinällä riippumassa tai lippusalossa. Lipun noston ja las-
kun tulee aina tapahtua arvokkaasti.

Punaisen Ristin lippua voidaan käyttää myös yhdessä Suomen lipun kanssa, jolloin Suomen lippu on aina yleisöstä vasemmalla. Lippujen tulee olla samankokoisia. Yksi Suomen lippu riittää, Punaisen Ristin lippuja voi olla useita. Jos liputusta varten käytössä on myös Punaisen Puolikuun lippu, sijoitetaan Punaisen Ristin lippu vasemmalle yleisöstä päin katsoen.

Punaisen ristin väärinkäyttö on kiellettyä

Geneven sopimusten vastainen punaisen ristin käyttö on kielletty. Punaista ristiä ei saa käyttää esimerkiksi mainonnassa, leluissa, lääkepakkauksissa tai muiden kuin Punaisen Ristin ensiapupäivystyksissä. Punaisen ristin suoran väärinkäytöksen lisäksi myös sitä muistuttavan merkin käyttö on kiellettyä, koska tämä aiheuttaa sekaannuksen vaaran. Kielto koskee niin yksityisiä henkilöitä, muita järjestöjä, yrityksiä kuin viranomaisiakin. Rauhan aikana liiketoiminnassa tai muuten luvattomasti punaisen ristin tunnusmerkin tai sitä muistuttavan merkin käyttämisestä voidaan Suomen lain mukaan tuomita sakkoon tai enintään kuudeksi kuukaudeksi vankeuteen.

Monet pitävät punaista ristiä virheellisesti ensiavun symbolina. Ensiavun virallinen, Euroopan unionin hyväksymä tunnus on kuitenkin valkoinen risti vihreällä pohjalla.

Sodan aikana merkin väärinkäyttö sotatoimessa on rangaistava sotarikos. Suomen rikoslain mukaan sotatoimessa tapahtuneesta merkin väärinkäytöstä voidaan tuomita sakkoo tai enintään 12 vuotta vankeutta.

Kaikki Geneven sopimuksiin liittyneet valtiot ovat velvollisia valvomaan, että punaista ristiä koskevia määräyksiä noudatetaan. Suomen Punaisesta Rististä annetun asetuksen mukaisesti Punainen Risti avustaa merkin valvonnassa; tiedottaa oikeasta käytöstavasta ja oikaisee merkin käyttöön liittyviä väärinkäsityksiä. Myös SPR:n piirin ja osaston hallituksen tehtävänä on omalta osaltaan valvoa alueellaan, että merkkiä ei käytetä säännösten vastaisesti. Väärinkäytöksistä tulee ilmoittaa keskustoimistoon. Tällöin harkitaan mikä on paras puuttumistapa tilanteessa. Aivan ilmeisesti tietämättömyydestä johtuvista, pienimuotoisista väärinkäytöksistä voi osasto / piiri huomauttaa asianosaiselle ne havaitessaan.

Tunnusmerkin luvaton käyttö on huolestuttavaa, koska se murentaa tunnuksen merkitystä suojamerkinä. Punaisen ristin tunnuksen kunnioituksen säilyttäminen rauhan vallitessa edistää merkin antamaa suojaa selkkauksen aikana.

Punainen risti, punainen puolikuu vai punainen kristalli?

Punainen risti, punainen puolikuu ja punainen kristalli ovat Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeen viralliset tunnuksat. Ne eivät viittaa uskontoon eikä uskonnon tunnus-taminen ole kriteerinä merkin käytölle. Puolikuuta tosin käytetään lähinnä islaminuskoi-sissa maissa. Kuitenkin esimerkiksi Libanonissa 70 % ja Indonesiassa lähes 90 % väes-töstä on muslimeja, mutta näissä maissa toimii Punaisen Ristin kansallinen yhdistys.

Ensimmäisessä Geneven sopimuksessa (vuonna 1864) vahvistettiin valkealla pohjalla ole-va punainen risti asevoimien lääkintähuollon suojamerkiksi. Perusteena merkin valinnalle oli mm. se, että sillä haluttiin kunnioittaa komitean ja diplomaattikonferenssin isäntämaa-ta Sveitsiä. Myöhemmin vuonna 1929 kun punainen risti vahvistettiin yhteiseksi suojamer-kiksi, päätettiin myös oikeudesta käyttää punaisen puolikuun merkkiä. Siten kaikki mikä koskee punaista ristiä ja sen käyttöä pätee myös punaisen puolikuun käyttöön. Samat säännöt tulevat koskemaan punaista kristallia tammikuusta 2007 lähtien.

Humanitaarisessa oikeudessa on suljettu pois muiden merkkien kuin punaisen ristin, punaisen puolikuun tai punaisen kristallin käyttö kansainvälisenä suojamerkinä. Poikke-uksena on ainoastaan punaisen leijonan ja auringon merkki, joka vuoden 1949 Geneven sopimusten laatimisen aikaan oli Persian käytössä. Iran luopui punaisen leijonan ja aurin-gon merkin käytöstä vuonna 1980.

Punainen kristalli on noussut suojamerkiksi punaisen ristin ja punaisen puolikuun rinnalle. Tarve uudelle suojamerkille tuli, kun vanhojen suojamerkkien käyttö muotoutui viime vuosikymmeninä osin ongelmalliseksi. Punainen risti ja punainen puolikuu on joissain tapauksissa koettu uskonnollisiksi symboleiksi, mikä on vaarantanut niiden käytön ja uhannut suojamerkin asemaa riippumattomana ja puolueettomana suojelun ja avunannon turvaajana. Lisäksi Israelissa vuodesta 1930 toiminut Magen David Adom -yhdistys, joka käyttää tunnuksenaan punaista Davidin tähteä, ei ennen punaisen kristallin käyttöönottoa voinut liittyä osaksi Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä. Kun kesäkuussa 2006 ylimääräinen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälinen konferenssi hyväksyi punaisen kristallin yhdeksi liikkeen viralliseksi tunnukseksi, se myös hyväksyi Magen David Adom -järjestön sekä Palestiinan Punaisen Puolikuun liikkeen täysjäseniksi.

Punainen risti ja punainen puolikuu säilyvät jatkossakin suojamerkkinä ja kansallisten yhdistysten tunnuksena. Muutoksia ei myöskään ole tehty Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeen nimeen eikä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainvälisen liiton nimeen tai sen tunnukseen. Suomen Punainen Risti tulee jatkossakin olemaan Suomen Punainen Risti.

Merkit

Ilmaisevassa käytössä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikeeseen kuuluvat kansalliset yhdistykset voivat punaisen kristallin sisälle asettaa punaisen ristin, punaisen puolikuun, punaisen Davidin tähden tai merkkien yhdistelmän:

Sääntöasiakirjat

Geneven sopimukset, ja niiden 1977 lisäpöytäkirjat
Suomen Punaisesta Rististä annettu laki (2§)
Suomen Punaisesta Rististä annettu asetus (6§)
Laki kansainvälisesti suojattujen tunnusten käytöstä (1979)
Suomen Punaisen Ristin graafiset ohjeet (2003)
Merkin käytön ohjesäännöt (Budapest 1991)
Lipunkäyttöohje (1990)
Punaisen Ristin tunnus järjestökäytössä (1994)
Yritysyhteistyön viestintäohje (2003)

Merkin käyttöön liittyvää sanastoa ja oikea kirjoitusasu

Punainen Risti – kun viitataan liikkeeseen / kansalliseen yhdistykseen
punainen risti – kun viitataan tunnukseen graafisena merkinä
Punainen Puolikuu – kun viitataan liikkeeseen / kansalliseen yhdistykseen
punainen puolikuu – kun viitataan tunnukseen graafisena merkinä
Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainvälinen liitto
Punaisen Ristin kansainvälinen komitea

KYSY NEUVOA

Merkin käytöstä neuvovat Punaisen Ristin piiritoimistot ja keskustoimiston lakimies sekä viestintätiimi.